

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра корейської та японської філології

Курсова робота

з японської філології

на тему:

ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ

СУЧАСНОЇ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

Студентки групи Яп 07-21

факультету східної і слов'янської філології

денної форми здобуття освіти

Освітньої програми: Японська мова

і література та переклад, західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.069

Східні мови та літератури (переклад включно),

перша – японська

Гречанюк Руслани Олександрівни

Науковий керівник: Кравець Олена Іванівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ - 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНИХ ЧИННИКІВ	7
1.1. Означення понять екстралінгвальних чинників та їх вплив на мовний розвиток.....	7
1.2. Класифікація екстралінгвальних чинників.....	9
Висновок до 1 Розділу	14
РОЗДІЛ 2 ВПЛИВ ПОЗАМОВНИХ ФАКТОРІВ НА СИСТЕМУ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ	16
2.1. Виокремлення та систематизація екстралінгвальних чинників.....	16
2.1.1. Культурні та історичні чинники.....	16
2.1.2. Технологічні та економічні чинники.....	20
2.1.3. Соціальні чинники.....	25
Висновок до 2 Розділу	27
АНОТАЦІЯ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30

ВСТУП

Мова є важливим інструментом людського спілкування і водночас значним показником суспільного розвитку, яка переживає постійні зміни протягом історії

Дослідження чинників розвитку східних мов є складною темою для лінгвістів та інших дослідників, які вивчають мови, їх історію та еволюцію, а також взаємодію між різними мовними системами. Японська мова є однією з найбільш унікальних та цікавих мов світу, з багатою історією та культурою, що робить її вивчення важливим з точки зору мовознавства, лінгвістики та культури. Крім того, зміни у соціальних відносинах та цінностях впливають на мовні практики та тенденції, що робить вивчення цього питання ще більш важливим. Аналіз сучасної японської мови охоплює різні аспекти, такі як граматики, лексика, фонетика, синтаксис, семантика, морфологія та фонетика, писемність, історія та культурний контекст мови. Дослідження проводяться на різних рівнях: від аналізу окремих звуків і граматичних конструкцій до вивчення соціального значення мови та її впливу на культуру й історію регіону.

Дослідження сучасної японської мови має важливе значення не лише для поглиблення розуміння мови та культурних взаємозв'язків, але й для практичного застосування. Воно допомагає вченим розробляти нові методи навчання для студентів та мовців різного рівня володіння мовою. Це також сприяє зміцненню економічних, політичних та культурних міжнародних відносин, що сприяють тісному міжнародному співробітництву, з огляду на стрімкий розвиток науки, техніки та появу великої кількості нових понять у всіх сферах людського життя (Мосенкіс Ю., 2011).

Готовність Японії приймати елементи інших культур, одночасно зберігаючи свою власну культурну ідентичність, привертає увагу дослідників та громадськості. Ця здатність до культурної адаптації стала об'єктом соціальних та наукових досліджень. Слова, які описують цю здатність Японії до культурної гнучкості і водночас збереження культурної цілісності, ілюструють екстралінгвальні чинники в контексті мови. Вони відображають історію Японії протягом певних періодів часу та

вказують на те, що цікавило японське суспільство в різні моменти історії. Ці слова допомагають розуміти, як культурні взаємодії формують мовну практику та сприйняття, і стимулюють дослідження культурних взаємозв'язків та непорозумінь, що виникають в результаті таких взаємодій. Такий підхід дає можливість глибше зрозуміти Японію через призму її мови, яка відображає найглибші аспекти культури та суспільства.

Актуальність теми Запропонована тема є актуальною, оскільки розвиток японської мови тісно пов'язаний з японською культурою, традиціями та історією. Аналіз екстралінгвальних чинників дозволяє розкрити вплив культурних змін на розвиток мови та її функціонування в міжкультурному аспекті. Зростає потреба в міжнародній співпраці і комунікації, які створюють нові вимоги до мовного навчання та розвитку. Окрім того, процес глобалізації та розвитку науки та технологій призводить до появи нових термінів та понять, які розширюють словниковий склад японської мови. Отже, тема екстралінгвальні чинники як один із способів поповнення та розширення словникового складу японської мови є актуальною та важливою для вивчення і розуміння процесів, які відбуваються в мовах східної культури.

Метою роботи є дослідити вплив екстралінгвальних чинників на розвиток сучасної японської мови. Мета роботи зумовлює вирішення таких завдань:

зрозуміти як мови взаємодіють між собою та як вони розвивалися відповідно до історичних, культурних, технологічних, демографічних та соціальних умов.

зрозуміти, які чинники мали найбільший вплив на японську мову. Визначити які наслідки та реакції на зміни, у суспільстві та культурі японського народу.

Об'єктом дослідження роботи є екстралінгвальні чинники японської мови.

Предметом є вияв екстралінгвальних чинників впливу на розвиток японської мови.

Матеріалом дослідження курсової роботи є широкий спектр факторів, які впливають на розвиток мови поза її межами. Напрямки дослідження включають такі чинник як: історичний, культурний, географічний, міжнародний вплив та вплив

технологічних інновацій на способи спілкування та розвиток мовних засобів у японській мові.

Серед методів дослідження курсової роботи використовувалися:

Синхронічний та діахронічний аналіз (дослідження як сучасного стану японської мови, так і її еволюції протягом історії, включаючи порівняльний аналіз різних етапів розвитку мови).

Історичний аналіз (дослідження історичних подій, які вплинули на розвиток японської мови, такі як контакт з іншими культурами, політичні зміни, соціокультурні трансформації тощо). Розглянуто методи дослідження екстралінгвальних чинників розвитку японської мови через вплив сучасних технологій, зокрема Інтернету та соціальних мереж, на еволюцію японської мови. Такі новітні підходи дозволяють отримати більш глибоке розуміння процесів розвитку японської мови в сучасному світі та відкривають нові можливості для подальших досліджень у цій галузі.

Робота складається зі вступу, двох розділів з висновками до кожного, загальних висновків, анотації японською мовою, списку використаної літератури.

У вступі обґрунтовується актуальність теми, формулюється її основна мета, предмет, об'єкт та завдання для подальшого дослідження, зазначаються матеріал та методи дослідження.

Перший розділ присвячено теоретичним засадам дослідження екстралінгвістичних чинників у сучасному мовознавстві. У другому розділі відповідно до поставленої мети роботи проаналізовано вплив позамовних факторів на систему японської мови. Виокремлено історичні, культурні, соціальні та економічні чинники, прослідковується динаміка змін у японській мові через вплив на неї екстралінгвальних чинників.

У висновках викладено основні результати дослідження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНИХ ЧИННИКІВ

1.1. Означення понять екстралінгвальних чинників та їх вплив на мовний розвиток

Дослідження розвитку словникового складу мови тісно переплітається із розв'язанням питань про причини мовних змін. Як відзначав С. В. Семчинський, «Мова не існує як самостійне, автономне явище. Вона існує в нерозривному зв'язку з суспільством та його багатограним життям, тому закони її розвитку можна зрозуміти, якщо вивчати її у зв'язку з історією народу - носія цієї мови. Для того, щоб пояснити явища мови даного народу, слід знати історію цього народу, його зв'язки з іншими народами», тому лінгвальні зміни мають об'єктивний характер і виникають неспонтанно, а детерміновані певними факторами (Семчинський, 1963, сс. 23-24).

Зазвичай виділяють зовнішні і внутрішні причини мовного розвитку. В цій роботі для дослідження брались саме позамовні (екстралінгвальні) чинники розвитку сучасної японської мови.

Екстралінгвальні чинники - це фактори, що існують поза межами мови. Стимули, що впливають на розвиток словникового складу мови через їх пов'язаність з реальними об'єктами, явищами та концепціями. Вони охоплюють усю сукупність надзвичайно різноманітних імпульсів, які надходять із навколишнього середовища та пов'язані з історичним розвитком суспільства, міграціями, об'єднанням і розпадом мовних колективів, змінами форм спілкування, прогресом культури та техніки тощо. У мовознавчій літературі для їхнього позначення використовується ряд термінів: екстралінгвальний чинник, екстралінгвальний детермінант, екстралінгвальний стимул, екстралінгвальний параметр, зовнішній імпульс, зовнішня причина, комунікативний стимул тощо. Найпоширенішим серед них є термін «екстралінгвальний чинник» (Турчак, 2014, с. 31).

Вони включають імпульси розвитку, які надходять із зовнішнього середовища, такі як контакт з іншими мовами, соціокультурні зміни, технологічний прогрес. Ці

чинники стимулюють появу нових слів, нових термінів, запозичення з інших мов, зміну значень інших слів або навіть вилучення деяких з лексикону.

Традиційні питання, що стосуються відображення суспільного розвитку у японській мові, залишаються актуальними для культури мови, історії мови та лексикології. Зміни в соціумі породжують нові явища, які потім відображаються у мовному ужитку та призводять до трансформації мовної системи. Також, назви предметів та явищ, які виходять з ужитку або застаріли, зникають з мовного повсякдення. Нові концепції, що стають частиною мовного мислення спільності, потребують відповідного позначення, а поява нових товарів та явищ визначає введення нових слів, формування та запозичення нових термінів в японській мові.

Навіть сьогодні, з появою соціолінгвістичних досліджень у лінгвістиці в другій половині ХХ століття, основними причинами запозичень прийнято вважати екстралінгвальні чинники. Саме такий підхід розгляду процесу запозичення та використання лексичних запозичень як одного із соціолінгвістичних підходів у контексті дослідження мовної структури, найбільшою мірою відповідає сучасному розвитку мови.

Це зумовлено недостатньою насиченістю мови словами у зв'язку з прискоренням сучасного ритму життя та інтенсивністю процесів, що відбуваються в ньому. Таким чином, будь-які події вимагають свого відображення в мові.

Суспільство існує, функціонує й розвивається за умов соціальної взаємодії між його членами, що і дозволяє взаємний обмін інформацією, який сприяє розвитку та вдосконаленню суспільства. Суспільна потреба в чіткій, лаконічній та інформативній комунікації, яка надає експресивного відтінку має відповідну силу впливу.

Позамовні чинники пов'язані з суспільною діяльністю людини, змінами у світі явищ і речей, роботою людського розуму, результатами пізнання, а також її соціальною свідомістю.

Такі фактори сприяють активному вдосконаленню мови та адаптації її словникового складу до змін у суспільстві та культурі (Позняков, 2014) Лексичне оновлення та збагачення мови є результатом взаємодії внутрішніх та зовнішніх

чинників та закономірностей. Цей процес призводить до формування нових якостей мови або навіть до її перебудови (Паламарчук, 1982, с. 5). Вивчення цього процесу дозволяє краще зрозуміти хід мовного розвитку.

1.2. Класифікація екстралінгвальних чинників

Таким чином, розвиток людського суспільства, його духовної та культури, науки і техніки належить до домінуючих екстралінгвальних чинників, які і продукують збагачення сучасної японської мови, шляхом адаптації та фіксування іншомовної лексики в мові. У полі зору лінгвіста виступає класифікація позамовних чинників уходження і згодом адаптації запозичення нових слів, яку наш погляд, можна вважати найбільш ґрунтовною і загальноприйнятною. Звертаючи увагу на процес запозичення, як один з факторів поповнення сучасної японської мови, С. В. Семчинський зазначав, що запозичені слова допомагають нам уявити ті зв'язки, які існували між даним народом. Але запозичення не лише допомагають з'ясувати факти історії мови, історії народів, але й збагачують лексику мови (Семчинський, 1963, с. 34).

Екстралінгвальні причини можуть розглядатися у діахронічному і синхронічному аспектах, оскільки для кожної епохи характерним є свій набір причин запозичення, тобто є причини постійні і змінні (Архипенко, сс. 58-62). Економічні, технологічні, демографічні і культурні причини властиві всім історичним відрізням часу.

Для дослідника мови важливі обидва аспекти - синхронічний і діахронічний. Для того щоб добре усвідомити сучасний стан мови, необхідно дослідити її історичний розвиток. Відповідно до двох підходів до вивчення мови розрізняють мовознавство синхронічне і діахронічне.

Результати синхронічного мовознавства використовуються для створення описових граматики різних мов, стандартних словників, розробки алфавітів для мов, які не мають писемності, а також для теорії та практики машинного перекладу. Якщо мовознавець хоче вивчити історію мови, закони її розвитку, він повинен використовувати діахронічний підхід до вивчення мови.

Синхронія (від гр. *syn* "разом" *chronos* "час", тобто "одночасність") - 1) стан мови в певний момент її розвитку, в певну епоху; 2) вивчення мови в цьому стані (в абстракції від часового чинника).

Діахронія (від гр. *dia* "через" і *chronos* "час", тобто "різночасність")

1. історичний розвиток мови;
2. дослідження мови в часі, в її історичному розвитку (Кочерган, 2000).

В. П. Сімонок, досліджуючи лексико-семантичну рецепцію іншомовної лексики в соціолінгвістичному аспекті, стверджує, що зовнішні чинники впливають не лише на процес запозичення слів, але й на загальний розвиток мови. Серед основних зовнішніх чинників лінгвального розвитку, вчений вважає необхідно виділити передусім, економічні, політичні, соціально-історичні, географічні, демографічні, соціолінгвістичні, культурні та естетичні контакти. Велику роль у поширенні запозичених слів відіграють білінгви – люди, які володіють рідною мовою та будь-якою іншою мовами. В. П. Сімонок вважає, що наявність двомовності не обов'язково є результатом територіального контакту двох сусідніх народів. Науковець висловлює думку про те, що причинами запозичень можуть бути переваги однієї мови у певній галузі, престиж у військових, політичних, економічних відношеннях; престиж у духовному, літературному, науковому, релігійному житті тощо. (Сімонок, 2002, сс. 4-12)

Враховувати різноманітність факторів поповнення словникового складу мов, слід зазначити загальні класифікації екстралінгвальних чинників, щоб краще зрозуміти динаміку розвитку мови.

Класифікація екстралінгвальних чинників:

Соціальні чинники розвитку мови — це аспекти суспільства, які впливають на те, як мова формується, розвивається та змінюється з плином часу.

Вони відіграють важливу роль у визначенні того, як люди користуються мовою в різних контекстах і ситуаціях. Рівень освіти, соціальний статус та рід занять теж певним чином впливають на граматичну правильність мовлення, свій специфічний жаргон та термінологію.

Культурні чинники розвитку мови — це аспекти, пов'язані з культурним середовищем, в якому мова використовується, і які впливають на її формування та розвиток.

Літературні твори, такі як поезія, проза, драматургія, формують стиль мови, збагачують словниковий запас і часто вводять нові слова чи фрази. Мистецтво, зокрема живопис, музика, танець і драма, впливають на мову через терміни та поняття пов'язані з формами мистецтва стають частиною повсякденного використання мови.

Релігійні свята, ритуали та віровчення забезпечують мову багатством термінів, понять і символів. Контакт і культурний обмін з іншими культурами також впливають на мову та запровадити нові традиції та звичаї.

Система освіти впливає на правильність формальної граматики, стандартної лексики та мовлення. Наукові відкриття та дослідження вводять у мову нові поняття та термінологію.

Політичні чинники розвитку мови відносяться до впливу політичної ситуації та державних рішень на розвиток, використання та поширення мови.

Політичні рішення визначають, які мови є офіційними в державі чи в певних регіонах, впливаючи на їх використання в адміністрації, освіті та інших сферах. Політика, яка підтримує та захищає мови або діалекти меншин, впливає на їх виживання та розвиток. Політичні рішення щодо навчальної програми та щодо навчання різними мовами впливають на те, які мови викладаються в школах і які мови є засобами навчання.

Впливаючи на вираження мови, наприклад, забороняючи певні слова чи ідеї, на розвиток мови, просуваючи певні слова чи поняття. Розвиток і стан мови, договірні зобов'язання щодо захисту мов меншин і сприяння багатомовності також впливають на мовну політику.

Захист національної спадщини, зокрема через захист і популяризацію національних літературних творів, історичні приклади колонізації показують, що політичний вплив однієї країни на іншу змінює та впливає на мову, культуру, і що

політичний націоналізм сприяє розвитку національної мови та обмежувати використання інших мов.

Економічні чинники розвитку мови значно впливають на розвиток мови, оскільки економіка впливає на багато аспектів суспільного життя, включаючи комунікацію, культуру та освіту.

Розширення міжнародної торгівлі та глобалізація бізнесу можуть призвести до поширення певних мов, наприклад англійської, яка є міжнародною мовою бізнесу. Це заохочує вивчення цих мов і зменшує вплив інших мов. Економічні чинники, такі як пошуки роботи чи кращих умов життя, можуть спонукати людей переїжджати з однієї країни в іншу. Це може призвести до змішування мов і культур, а також до створення нових мовних різновидів або діалектів.

Фінансова потреба визначає мову, яку вивчають у навчальному закладі. Наприклад, якщо знання мови є вимогою для роботи в певній галузі, це стимулює її вивчення, а фінансова підтримка мовних програм і проектів сприяє розвитку та збереженню цієї мови. Наприклад, інвестиції в літературу, мистецтво, музику та інші форми мовного вираження, на популярність певних мов впливають такі економічні фактори, як реклама та присутність у ЗМІ.

Історичні чинники розвитку мови — це різні аспекти та обставини, які впливають на формування, зміни та розвиток мовних систем протягом часу.

Приведе до змін мовних стандартів, що призводить до запозичень. Зміни в соціальній структурі, такі як урбанізація чи індустріалізація, можуть вплинути на спосіб використання мови, її діалектику, а також на словниковий запас, вирази та ідеї інших мов.

Зміни в урядах, правителях, державних кордонах та інші політичні обставини можуть призвести до змін мовних стандартів, особливо якщо країна проводить політику мовної уніфікації або інтеграції з іншими культурами, включаючи торговельні відносини, військові дії та культурні обміни.

Географічні чинники розвитку мови — це особливості місцевості та навколишнього середовища, які впливають на формування та розвиток мов. Вони можуть впливати на мову як на індивідуальному, так і на загальному рівнях

Міграція населення, зміни поселень, колонізація та інші переміщення людей впливають на розвиток мови через взаємодію з іншими мовами та культурні впливи. Якщо групи людей розділені природними бар'єрами (наприклад, горами, річками, океанами), призводить до розвитку різних діалектів і мов. Різні кліматичні умови, спосіб життя людей, переміщення людей і товарів між різними регіонами також впливає на розвиток мови, до збільшення словникового запасу і появи нових мовних форм.

Технологічні чинники розвитку мови можуть включати в себе різні аспекти впливу технології на використання і розвиток мови.

Використання смартфонів і планшетів змінило способи спілкування людей, особливо за допомогою текстових повідомлень. Розвиток мережевих технологій і соціальних медіа справив значний вплив на спосіб спілкування людей. Це призвело до широкого поширення нових слів, скорочень, аббревіатур і навіть нових мовних стилів. Сучасні системи машинного перекладу полегшують спілкування між різними мовами. Доступ до величезної кількості навчальних матеріалів і контенту через Інтернет впливає на розвиток мови, оскільки люди набувають нових знань і досвіду спілкування різними мовами і в різних культурах (Удовиченко, 1980).

Висновок до 1 Розділу

Екстралінгвальні чинники відіграють ключову роль у розвитку мови, впливаючи на те, як людина користується нею, її формування та зміну з часом. Вони відіграють важливу роль у формуванні змісту, сприйняття та ефективності спілкування між людьми. Екстралінгвістичні чинники вносять нові елементи в мову і сприяють її розвитку та адаптації до потреб суспільства. Це важливо для ефективної комунікації та відображення зміну світі та суспільстві.

Ці фактори стосуються соціальних, культурних, політичних, економічних, історичних, географічних та технологічних аспектів, які взаємодіють і сприяють

еволюції мовних систем. Їхня взаємодія створює складний і динамічний контекст, в якому мови формуються, розвиваються та змінюються. Формує та сприяє збагаченню словникового запасу, запровадженню нових понять та виразів, а також формуванню стилю мови.

Вони показують що кожна культура має свої особливості в спілкуванні, які визначають, як люди інтерпретують та реагують на повідомлення. Наприклад, в одній культурі певний жест може бути звичайним, а в іншій – образливим. Таким чином, розуміння екстралінгвальних чинників допомагає краще сприймати співрозмовника, його потреби та наміри. Це сприяє ефективнішому спілкуванню та уникненню непорозумінь.

Врахування контексту, особистості, емоційного стану, настрою, освіти, професійного або дружнього середовища та життєвого досвіду людини, вимагає різного стилю спілкування, формуючи жаргон, термінологію та граматичну правильність мовлення.

Узагальнюючи, екстралінгвальні чинники формують багатогранний контекст, у якому мова еволюціонує, відображаючи соціальні, культурні, політичні, економічні, історичні, географічні та технологічні зміни та контексти в яких використовується мова. Взаємодія цих чинників створює складну і багатогранну картину мовного розвитку, що впливає на наше спілкування і взаємодію з навколишнім світом.

РОЗДІЛ 2

ВПЛИВ ПОЗАМОВНИХ ФАКТОРІВ НА СИСТЕМУ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

2.1. Виокремлення та систематизація екстралінгвальних чинників

Виокремлення та систематизація екстралінгвальних чинників в сучасній японській мові, загалом, сприяє більшому розумінню мови та її зв'язу з іншими аспектами людського життя та історії. Як саме вони впливають на функціонування та розуміння мови в сучасному контексті, покращення комунікації, збереженню культурної спадщини.

Основні екстралінгвальні чинники, які можна виокремити та систематизувати в контексті японської мови:

1. Культурні та історичні фактори:

- вплив китайської мови на японську, включаючи запозичення ієрогліфів та словникового запасу;
- Використання спеціальних форм ввічливості відповідно з традиційними японськими цінностями (Кейго (яп. 敬語) шаноблива мова);

2. Соціальні чинники:

- роль гендерних відмінностей в японській мові (чоловіки та жінки використовують різні форми вираження);
- вплив глобалізації та взаємодії з іншими культурами на сучасну японську мову (слова китайського походження, англіцизми, запозичення з інших мов)
- японське суспільство організоване ієрархічним принципом, що і відображається в мовленні (мовленнєва реалізація категорій ввічливості відповідно до умов та змісту ситуації);

3. Географічні чинники:

- взаємодія з мігрантами та іноземцями призводить до зміни мови.
- демографічні зміни, міграція та урбанізація впливають на використання мови в різних соціальних контекстах.

4. Технологічні фактори:

- розвиток та розповсюдження нових слів, зокрема через розвиток технологій, Інтернету та соціальних медіа, телебачення, кіно, музика та інше.

2.1.1. Культурні та історичні чинники

Історичні події, що мали суттєвий вплив на розвиток писемної та розмовної японської мови, формували її унікальну лінгвістичну та культурну спадщину.

Мова, культура та історія Японії є невіддільно пов'язаними, оскільки мова відображає культурні, соціальні та історичні особливості країни. Японська мова — це складна і багата система спілкування, яка відображає історію розвитку японської цивілізації, її культури та традицій.

Сучасна японська мова та культура формувалась разом з історією Країни Вранішнього Сонця протягом багатьох століть. У творах, створених людьми, які жили в той час і писали про тогочасне суспільство, можна знайти відгук історичних подій. Коли різні культури взаємодіють, відбувається обмін ідей, традицій та мовних елементів. У випадку Японії, контакт із західними країнами приніс нові поняття, створення нових слів у межах власної мови.

Японська мова зазнала значних соціолінгвістичних змін, зумовлених демократичними перетвореннями в країні, науково-технічним прогресом та збільшенням обсягу інформації. Також зростає термінологія через появу нових галузей знань та розвиток міжнародних мовних контактів. З історичними та культурними змінами в суспільстві відбуваються й зміни в мовних формах, які використовуються різними соціальними групами. Це впливає на функціональне навантаження мови. Щоб глибше зрозуміти специфічні виклики, перед якими стоять японські лінгвісти щодо історії, культури мови сьогодні, слід розглянути ключові аспекти формування сучасної японської мови.

Складна система японського письма, графіки та орфографії сформувалася історично. Японська Середньовічна культура та мова існувала та розвивалася з XII до XVI століть, на основі китайської. Деякі з них були впроваджені в Японію разом з імпортом китайських предметів культури, наприклад: *biwa* (琵琶), різновид лютні,

або для позначення тварин, що мешкають на азіатському континенті, як kujaku (孔雀), що означає павич.

Китайське суто ієрогліфічне письмо було незручним для японської мови, тому поступово японці почали використовувати китайські ієрогліфи для того, щоби записувати рідну мову, а читати китайські тексти стали на японську манеру.

Японці запозичили систему писемності у китайців і спочатку використовували китайську писемність і мову у своїх письмових текстах. Однак пізніше, одним з перших лінгвістичних винаходів японців, що знадобився для адаптації їхньої мови до запозиченої у китайців писемності, була манйогана — спосіб, який дозволив японцям писати тексти своєю мовою.

Манйогана (яп. 万葉仮名, まんようがな, «абетка Манйосю») — рання форма японської писемності, у якій японські слова записувалися схожими за звучанням китайськими ієрогліфами. З манйогани виникли японські складові абетки-кани: хірагана і катакана.

Згодом з'являється власна японська писемність - кана, що складається з хірагани та катакани та історико-міфологічний літопис «Коджікі», а також поетична антологія «Манйошю». Хірагана и катакана з'явилися майже одночасно у IX ст. Хірагана виникла із форм скоропису манйогани (Takeuchi Lone, 1999, p. 347).

Окрім китайської мови, іншим важливим джерелом ранніх запозичень у японській мові був санскрит, з якого були запозичені слова, пов'язані з буддизмом. Наприклад, слово 卒塔婆·卒都婆 "sotoba" походить від санскритського слова "ступа", що означає буддійську культову споруду. У японській мові це слово може також позначати дерев'яні культові таблички, які символічно відображають ці споруди; їх можна побачити на багатьох японських кладовищах.

Найзначніші зміни в мові відбулися під час і після змін влади, а також внаслідок історичної ізоляції Японії. Будь-який контакт з іншими країнами сприяв збагаченню японської мови новими словами та поняттями. Проте коли у XVI столітті, коли до Японії прибули європейські кораблі з новими товарами з усього світу, з ними з'явилися і нові слова, які поповнили японську лексику.

У XVI столітті з прибуттям португальців до Японії з'явилися запозичення з португальської мови та нові релігійні вірування (такі як християнство), що поширювалися місіонерами. Вони внесли великий вклад в розвиток японської мови як в технологічний, мовний так і в релігійний аспекти.

- コーヒー ko:hi - кава
- タバコ tabako - сигарети, тютюн
- ボタン botan - кнопка
- イエス / イエズス Jesu - Ісус

天麩羅 / 天婦羅 tempura - темпура, смажена у фритюрі риба або овочі

У період Едо (1603-1868) з європейських країн лише Голландія, через торговельні стосунки з Японією, в японському середовищі з'явилися голландські слова:

- アルカリ arukari - луг
- アスベスト asubesuto - азбест
- ビール, 麦酒 bi:ru - пиво
- ビスケット bisuketto - бісквіт

Для навчання за голландськими книгами навіть з'явився спеціальний термін - rangaku (蘭学).

Після примусового відкриття країни для торгівлі в середині XIX століття вплив європейських мов на японську мову посилювався. Багато японських лікарів навчалися медицині німецькою мовою, що сприяло запозиченню таких слів, як ギプス (gipusu) гіпс та アレルギー (alerugi) алергія. Завдяки присутності австрійців та інших німецькомовних експертів, які привезли до Японії необхідне спорядження та знання, німецька мова також внесла багато термінів, пов'язаних з лижним спортом і альпінізмом, від ストック (sutoku) лижна палиця до ザイル (seiru) мотузка. Французька мова надала слова для мистецтв і кулінарії, у тому числі バレエ (bare) балет і グルメ (gurume) гурман. Проте основним постачальником запозичених слів

вже понад сторіччя є англійська мова. Вестернізація способу життя призвела до того, що у повсякденний ужиток увійшли слова ナイフ (naifu) ніж, シャツ (shatsu) сорочка та ベッド (bedo) ліжко.

Під час Другої світової війни проводилася політика обмеження використання слів «ворожої» англійської мови, однак у післявоєнний час приплив англійських слів знову прискорився.

- クーラー - від англ. cooler - кондиціонер;
- トランジスタ - від англ. transistor (сленг. транзисторний радіоприймач)
- デスク - desk
- ファミコン - family

Більшість запозичень, які потрапляють до японської мови, мають відповідники в мові перекладу.

- музика - ミュージック myu-jikku - ongaku (音楽)
- художник - アーチスト a-chisuto - bijutsuka (美術家)
- магазин - ショップ shoppu - mise (店)
- відкривати - オープン oopun-suru - akeru (開ける)
- пісня - ソング songu - uta (歌)
- особливий - スペシャル supesharu - tokubetsu (特別)
- шопінг - ショッピング shoppingu - kaimono (買い物).

У повсякденному житті японців не було еквівалентів для цих нових речей, тому вони почали використовувати запозичені терміни для позначення нових явищ та об'єктів, які стали можливими завдяки взаємодії з іноземними культурами з економічних причин.

Слова, які ввійшли в японську з португальської та англійської протягом історії, настільки широко використовуються в Японії, що більше не вважаються іншомовними. Ці події впливали на розвиток мови та літератури.

2.1.2. Технологічні та економічні чинники

Японія вже довела, що може стати передовою економічною державою завдяки «консервативній модернізації», зберігаючи свою культурну специфіку та традиційні цінності. Її історичний досвід показує високу здатність до адаптації, запозичення корисних ідей ззовні та їх трансформації на національному ґрунті, а також ефективного реагування на зміни умов світового ринку шляхом структурних перебудов.

Японія, яка з початку 1990-х років переживає безпрецедентно тривалу економічну депресію, вважає сучасний період третім найважливішим в своїй історії, поряд з реформами періоду Мейдзі (1868-1912), які вивели її в число економічно розвинених країн, та відбудовою після поразки в Другій світовій війні. Необхідність нового етапу модернізації пов'язана з викликами глобалізації та криза японських соціальних інститутів – сім'ї, системи освіти, ідеології і духовного життя. Їх вплив на Японію особливо помітний і потребує нового пристосування до змінених умов.

Завдяки перетворенню англійської мови на основну мову інтернет-спілкування, вона ще більше посилала свої позиції у світі. Її широко використовують не лише молодь у повсякденних розмовах, але й у телебаченні та пресі, хоча часто це не має функціонального виправдання.

Це відбувається тому, що інтернет є сферою неконтрольованого спілкування молоді. Крім школярів і студентів, мова знаходиться під впливом творчої молоді та молодих спеціалістів. Молодь є авангардом мовних процесів і стимулює мовні інновації. Її мова, після мови засобів масової комунікації, є другою важливою сферою спілкування, яка активно впливає на сучасну розмовну мову. Відомі інтержаргони та елементи сленгу, які мають яскраву епатажність і соціальну групову претензійність стають частиною загального молодіжного слововжитку і з часом переходять у повсякденне використання, а також у мову засобів масової комунікації.

Японська мова має багато запозичень з інших мов, особливо з англійської, які використовуються в сленгу, пов'язаному з фільмами, іграми, мемами та соціальними платформами. Незважаючи на великий вплив зовнішніх чинників на розвиток

японської мови, вона продовжує залишатися вірною своїм традиціям і майстерно інтегрує іноземні слова, зберігаючи свою унікальність. Світова глобалізація маніфестується англійською мовою. Причиною цього є історичний фактор.

Японська мова активно запозичує слова з інших мов, особливо з англійської. Це зумовлено тим, що англійська є міжнародною мовою бізнесу та науки, і багато нових термінів і концепцій приходять з англомовного світу.

За процесом універсалізації мас стоїть великий плюс: Англійський інформаційний простір, який обумовлений актуальністю і престижністю англійської мови. Кількість та якість знань англійською мовою є вирішальним фактором важливості та затребуваності на мовному ринку.

Активне втручання англійської мови стосується багатьох інших мов світу, зокрема і японської. Сучасна японська мова активно запозичує слова з інших мов, особливо з англійської. Це зумовлено тим, що англійська є міжнародною мовою бізнесу та науки, і багато нових термінів і концепцій приходять з англомовного світу.

Багато японців, особливо молодь, використовують англійські слова та фрази у повсякденному мовленні. Японія прагне інтегруватися в глобальну економіку, що стимулює вивчення англійської мови у навчальних закладах та використання англійської мови у бізнес-середовищі. Розвиток технологій, зокрема інтернету та соціальних медіа, сприяє поширенню англійської мови та англомовного контенту. Це може впливати на японську мову, особливо в плані використання англійських скорочень та сленгу. Це може впливати на японську мову, змінюючи її структуру та лексику.

Японія, зважаючи на сильну культурну ідентичність, все ж зазнає впливу західних культур, що проявляється у споживанні західних медіа та продуктів. Це також впливає на мову, додаючи нові слова, вирази та концепції, оскільки використання англіцизмів замість японських автентичних еквівалентів може призвести до втрати культурної ідентичності та розмивання різних культур. Тобто, лексичне збагачення рідної мови іншомовними запозиченнями має бути виправдане практичними потребами та неможливістю застосування вже наявних слів.

Сучасний лінгвіст Ота Норіо зазначає, що в сучасній Японії знання англійської мови є майже необхідним для повсякденного життя . Це проявляється в мовленні японської молоді, яка використовує комбінації японських та англійських слів, наприклад:

«gakkou wazu» (Я був у школі: япон. gakkou (学校) школа + англ. was був) або «kouen uiru» (Я буду в парку: япон. kouen (公園) парк + англ. will буду).

Дещо раніше спостерігалася тенденція до нетривіального поповнення класу японського дієслова – питомо японське дієслівне закінчення ～る (-ru) стало у 201 розмовному мовленні додаватися до частин іменників англійського походження: タクる taku-ru їхати на таксі, マクる maku-ru їсти у «МакДональдс». Twitter допис у соціальній мережі Twitter називається "твіт", який увійшов до японської мови як "цуйто" ツイット (tsuito).

- профіль - プロフィール [purofiiru]
- на вимогу - オンデマンド [on demando]
- дизайн - デザイン [dezain]
- акустичний - アコースティック [akosutikku]
- соціальні медіа - ソーシャルメディア [soosharu media]
- відео - ビデオ [bideo]
- квиток - チケット [chiketto]
- грати - プレイ [purei]
- смартфон スマホ [sumato] (Бондаренко І. та ін., 2012)
- terebi – テレビ television,
- anime – アニメ animation,
- apuri – アプリ application,
- korabo – コラボ collaboration,
- hoomu – ホーム homepage. (Бондаренко І. та ін., 2012)

За приблизними підрахунками, близько однієї п'ятої слів у сучасній японській мові є запозиченими з інших мов. Це помітно за кількістю словникових статей у різних словниках, які демонструють, що японська мова зазнає значних змін через збільшення кількості іноземних слів у лексиконі (Іхаб Абейн, 2016).

Протягом історії багато етнічних груп зі своїми унікальними культурами зазнавали змін або навіть зникали під впливом інших культур. Англійська мова поступово здобула статус міжнародної, і ця тенденція присутня як у реальному світі, так і у світі віртуальної реальності. Цей процес усунення мовних і культурних бар'єрів розширює можливості різних соціальних груп і посилює дотримання прав та свобод громадян.

У сучасній японській мові спостерігається значна кількість запозичених слів, пов'язаних з різними екстралінгвальними чинниками. Серед них такі терміни:

アカウントビリティー akauntabiritī (англ. accountability) підзвітність;

シラバス shirabasu (англ. syllabus) навчальні програми;

授業評価 оцінювання ефективності навчання;

インフォームド・コンセント infōmudo konsento (англ. informed consent)

інформована згода пацієнта.

Також з'являються слова, що стосуються освіти, здоров'я та інших сфер життя:

フリースクール furīsukūru (англ. free school) «вільна школа»;

エアロビクス earobikusu (англ. aerobics) аеробіка;

フィットネス (クラブ) fittonesu (kurabu) (англ. fitness club) фітнес(-клуб);

ウエルネス uerunesu (англ. wellness) концепція здорового способу життя.

Надзвичайно важливо розглянути ще один аспект, пов'язаний із Японією у контексті глобалізації. Раніше японці раділи новинам про те, що кількість іноземних туристів, які відвідують їхню країну, зростає до рекордних рівнів. Однак останніми роками кількість не лише туристів, але й іноземців, які постійно проживають в Японії, значно збільшилася. Це означає, що японці та іноземці дедалі більше взаємодіють і повинні гармонійно співіснувати у суспільстві.

Для забезпечення такої гармонії необхідна ефективна мовна політика, яка екстралінгвальним чинникам (宮崎 里司, 2017). Як зазначає автор книги «Глобалізація Японії: варто починати з японської мови» Безіл Тонкс, японська мова є однією з найскладніших для вивчення мов у світі, що може ускладнити залучення потенціалу іноземних громадян.

Проблеми комунікації через відсутність належної лінгвістичної компетенції ставлять під загрозу перебування іноземних громадян в Японії. Важливо, щоб менеджери, які наймають або планують наймати іноземних працівників, володіли відповідними знаннями. Бізнесмени повинні бути готовими до взаємодії з іноземними колегами та підлеглими, а педагогічний персонал повинен бути кваліфікованим для роботи з іноземними студентами. Налагодження продуктивного культурного обміну з іноземцями в місцевих громадах також є важливим аспектом (トックス・バジル, 2019).

Надмірне насичення мови англіцизмами може негативно вплинути на природний мовний баланс. З часом велика кількість запозичень може змінити якість мови, що може спричинити психолінгвістичну залежність від мови-донора та, за певних обставин, стати інструментом духовного поневолення. Як вже було зазначено велика кількість слів у японській була запозичена з англійської, голандської, португальської та інших мов але не дивлячись на це вона залишалася схожою сама на себе.

2.1.3. Соціальні чинники

З перших досліджень японської культури концепція обов'язку, відома як гірі, вважалася однією з ключових для розуміння культури Японії. Хоча питання щодо унікальності цієї концепції для японської культури може викликати дискусії, гірі безсумнівно є важливою частиною мовного світогляду японців.

Гірі (яп. 義理 гірі, «почуття обов'язку») - елемент культури Японії; обов'язок честі, що визначається традицією поведінки; «певна моральна потреба, що примушує людину часом робити щось проти власного бажання або всупереч власній вигоді».

Концепція гірі так чи інакше проникала у всі сфери життя японців. Велике значення надавалося "становищу" людини в суспільстві, і його втрата була одним із найбільших страхів японців того часу. Також японці відчували певні зобов'язання перед особами або групами, завдяки яким вони здобували своє "місце" в суспільстві. Незалежно від власних бажань та почуттів, японці були зобов'язані "відплачувати борг" за принципом «послуга за послугу»

У 1967 році дослідниця Накане Чіе в своїй роботі «Стосунки між людьми у ієрархічному суспільстві» описала японське суспільство того часу. Вона вказала, що центральним поняттям у структурі такого суспільства є «позиція» людини, її «місце» у ньому (場 /ба/), Ця концепція і продукувала використання та розвиток різних форм мовленнєвих реалізацій та категорій ввічливості, в сучасній японській мові, за умовою та змістом ситуації, для таких як прохання, відмову, співбесіди, поради, пропозиції, вибачення та ввічливі форми надання/отримання послуг.

Концепт гірі, який існував, і наразі не зник, але також послабшав у зв'язку зі значною урбанізацією суспільства та появою відповідних сервісів, які зробили цей принцип менш актуальним.

Що стосується відповідальності перед іншими людьми, то це залишається незмінним. Принцип поваги постійно проявляється в повсякденному житті. Наприклад, при вході кондуктора у вагон японського метро, він спочатку вклоняється, просить вибачення за занепокоєння, а потім починає перевіряти квитки. Після аварії на Фукусімі влада особисто вибачалася перед постраждалими, або що стосується добросусідських взаємин і будувалася за принципом «послуга за послугу» (お互い様 /отагаі-сама/). До неї входила допомога сусідам у тих заходах, які потребували великої кількості людей, наприклад, під час проведення похорон. (お互い様 /отагаі-сама/) (長野晃子., 2000, pp. 61-74).

Таких прикладів величезна кількість. Принцип гири проявляється й у повсякденних справах — обов'язках дарувати подарунки на свята або стосунках у сім'ї. Звісно, така поведінка не дуже співвідноситься із західним стилем життя. Однак позитивні результати від таких норм поведінки очевидні (Ezra F. Vogel, 1997).

Висновок до 2 Розділу

Коли різні культури взаємодіють, відбувається обмін ідей, традицій та мовних елементів. У випадку Японії, контакт із західними країнами приніс нові поняття, створення, обмін нових слів у межах власної мови, а також звуження або розширення значень.

На основі аналізу технологічних та економічних факторів, що впливають на сучасну японську мову, можна зробити висновок, що Японія зазнала значних змін у своєму мовному середовищі в контексті глобалізації. Вплив англійської мови як міжнародної мови в бізнесі, науці та інтернет-комунікації суттєво вплинув на лексичну структуру японської мови, збагативши її багатьма запозиченнями.

Цей вплив особливо помітний у молодому поколінні японців, які широко використовують англійські слова та фрази у своїй повсякденній мові та вживають конструкції, що поєднують японські та англійські слова. Таке злиття мовних елементів сприяє розвитку нової розмовної японської мови, особливо через поширення сленгу та жаргону. Однак важливо звертати увагу на баланс між запозиченнями з інших мов та збереженням культурної самобутності японської мови, щоб уникнути надмірного впливу та втрати національної ідентичності.

З аналізу соціальних факторів, що впливають на сучасну японську мову, можна зробити висновок, що японська культура і мова залишаються глибоко прив'язаними до традиційних цінностей і принципів. Особливо важливим поняттям в японському суспільстві є гірі (почуття обов'язку), яке пронизує всі аспекти життя і впливає на соціальні відносини. Незважаючи на вплив західної культури, японці зберегли такі традиційні цінності, як повага до інших та обов'язкова вдячність за отримані послуги.

"Гірі" є фундаментальним для японської культури, визначає кодекс поведінки і втілюється в багатьох аспектах повсякденного життя, сімейних стосунків, соціальних взаємодій та ділового життя. Ця концепція передбачає повагу до людей, ввічливість, відповідальність за свої вчинки та пам'ять про свої зобов'язання перед іншими.

Концепція ввічливості впливає на мовні відносини в японській мові, формуючи різні форми ввічливості та способи спілкування відповідно до соціального оточення та взаємодії. Особливо це стосується форм прохання, відмови, поради, пропозиції, вибачення, а також надання та отримання послуг.

У сучасному японському суспільстві поняття "гірі" змінюється і стає менш важливим через урбанізацію та розвиток різноманітних послуг, але залишається важливим принципом у повсякденному житті. Водночас нові можливості взаємодії з іноземцями вимагають розробки ефективної мовної політики для забезпечення гармонійного співіснування різних культур в японському суспільстві.

Таким чином, можна зробити висновок, незважаючи на великий вплив зовнішніх чинників, що японська культура і мова продовжує залишатися вірною своїм традиціям і майстерно інтегрує іноземні слова, адаптуючись до нових умов глобалізації та зберігаючи свою унікальність. Цей процес сприяє збереженню культурної ідентичності, поваги та відповідальності за інших, а також гармонійному співіснуванню з іноземцями, тим самим допомагаючи японському суспільству розвиватися та прогресувати. Здатність, японської мови, ефективно «привласнювати іноземні форми» робить її особливою. Лише декілька культур у світі можуть так само успішно засвоювати чужий досвід, водночас зберігаючи власну автентичність (згідно з В. Пироговою, перефразом з перекладу Ієнагі Сабуро).

АНОТАЦІЯ

このトピックでは、現代日本語の補充と発展を生み出す、言語的文脈以外の要因を分析することを目的としている。

本稿では、現代日本語の形成に影響を与えた歴史的、文化的、社会的、技術的要因などの側面を検討する。

まず、言語外要因の一般的な理論的側面と言語発達におけるその役割について概観する、

歴史的、文化的、経済的、技術的、社会的要因については、中国の言語と文化の影響、他の言語や文化との相互作用の結果としての日本語の変化の過程を含めて分析する。

文化的影響、特に現代日本語の形成におけるメディア、大衆文化、映画産業、文学の役割について論じる。

また、政府の政策が言語的・文化的アイデンティティに与えた影響など、政治的側面についても分析する。

人口構成の変化や教育制度の変化といった社会的要因も、外国語における重要な要素と考えられている。

本稿では、英語を含む外国語からの言葉の借用につながるグローバル化と国際化の影響について考察する。特に、現代日本の文脈における言語とアイデンティティの問題、ソーシャルメディアやインターネット・コミュニケーションなどのデジタル技術の影響下における若い世代の日本人の言語行動の変化に注目する。これらの知見は、外国語要因と現代日本語の発展との関連を強調するものである。

本稿は、外的な言語外要因が現代世界における言語とその発達にどのような影響を与えるかについて、より深い理解を提供することを目的とする。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Архипенко, Л. М. (2005). Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.). *«Українська мова»*, Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків.
- Іхаб Ахмед Абейн, (2016). *Запозиченні слова витісняють японську мову*.
- Бондаренко, І., Бондар, Ю., Букрієнко, А., та ін. (2012). *ЯПОНСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК*. Видавничий Дім Дмитра Бураго.
- Кочерган, М. П. (2000). *Вступ до мовознавства*. Видавничий центр “Академія”.
- Мосенкіс, Ю. (2011). Актуальні питання японістики. Мовна картина світу японців. Японське сакральне право та його мовне віддзеркалення в євразійському контексті.
- Пирогов, В. Л. (2014). *Динаміка японської мови і писемності в контексті дихотомії «ієрогліф – вимовне слово»: порівняльно-історичний аспект*. Київ.
- Семчинський, С. В. (1963). *Шляхи збагачення лексики*. Львів. : Вид-во Львівського ун-ту.
- Симонок, В. П. (2002). Лексико-семантична рецепція іншомовної лексики в українській мовній картині світу. *«Українська мова»*. Харків.
- Турчак, О. (2014). Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету.
- Удовиченко Г. М. (1980). *Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних учень*. — К.: Вища школа.
- Ezra F., Vogel. (1979). *Japan as Number One: Lessons for America*. Harvard University Press.
- Takeuchi, L., (1999). *The Structure and History of Japanese: from Yamato kotoba to Nihongo*. London and New York.
- Tatematsu, K., Tateoka, Y., Matsumoto, T., Sato, T., (2000). *Writing Letters in Japanese*. *The Japan Times*. Tokyo.
- 宮崎, 里司 (2017). *グローバル化と言語政策—サステイナブルな共生社会*

・言語教育の構築に向けて. 東京. 明石書店.

トックスバジル, (2019). *日本のグローバル化は“日本語”からはじめなさい*. 東京: プレジデント社.

長野, 晃子, (2000). 義理は日本文化に固有のものか / 長野晃子. *Tokyo: The Bulletin of Faculty of Sociology, Toyo University*